

FORNYINGS-, ADMINISTRASJONS-
OG KIRKEDEPARTEMENTET

SÁMEDIGGI
SAMETINGET

Handlingsplan

Handlingsplan for samiske språk

- status 2011 – 2013

Fápmu

Aktijvuohhta

Gievrrudahka

Vieksiesvoete

Ektievoete

Suodjalit

Searvevuohhta

Vaarjelidh

Innhold

Handlingsplan for samiske språk	4
Dagens situasjon for de samiske språkene	4
Status 2011– 2013 på Handlingsplan for samiske språk	7
Lære – styrke opplæringen i og på nord-, lule- og sørsamisk på alle nivå.....	7
Tiltak 1 Informasjon om etablering av barnehagetilbud til samiske barn	7
Tiltak 2 Kompetanseutvikling med fokus på språk	7
Tiltak 3 Språkmotiveringsseminar	8
Tiltak 4 Utvikling av pedagogisk materiell	8
Tiltak 5 Senter for samisk i opplæringen	8
Tiltak 6 Kartlegging av elevenes vurdering av samiskopplæringen	9
Tiltak 7 Veiledninger til læreplaner	9
Tiltak 8 Informasjon om videre utdannings- og jobbmuligheter rettet mot ungdom	9
Tiltak 9 Utarbeide statistikk for samiskopplæringa i den videregående skolen.....	9
Tiltak 10 Oversette og tilpasse kartleggingsprøve i lesing til samisk	9
Tiltak 11 Tilsyn med kommunenes og fylkeskommunenes gjennomføring av retten til undervisning i samisk	10
Tiltak 12 Justering av fag- og timefordeling	10
Tiltak 13 Nettverk for fjernundervisning	10
Tiltak 14 Samarbeid med Sverige om samiskundervisning	10
Tiltak 15 Prosjektsamarbeid om samisk-undervisning over grensene	11
Tiltak 16 Samiske læremidler – produksjon, distribusjon og oversettelse	11
Tiltak 17 Informasjonstiltak om rett og plikt til samiskopplæring.....	11
Tiltak 18 Femårig voksenopplæringsprogram i samisk	11
Tiltak 19 Samisk voksenopplæringsprosjekt.....	12
Tiltak 20 Sørsamisk språkopplæring for voksne	12
Tiltak 21 Alfabetiseringsprogram for voksne i Troms	12
Tiltak 22 Samisk lærerutdanning	12
Tiltak 23 Rekrutteringstiltak til samisk lærerutdanning og lærerutdanning med samisk i fagkretsen	12
Tiltak 24 Kartlegging av behov for samiskpråklige lærere	13
Tiltak 25 Ettergivelse av deler av studielån	13
Tiltak 26 Sørsamiske barnehagetiltak	13
Tiltak 27 Lulesamiske barnehagetiltak.....	13
Tiltak 28 Samiske språktiltak i barnehagen	13
Tiltak 29 Sørsamisk språkleir	14
Tiltak 30 Lulesamisk språkleir	14
Tiltak 31 Karriereveildning til samiske elever og kandidater	14

Tiltak 32 Kurs i fjernundervisningspedagogikk	14
Tiltak 33 Utviklingsprosjekt i Nord-Trøndelag fylkeskommune	14
Tiltak 34 Rådgivning på videregående skoler i sørsamiske områder	15
Tiltak 35 Revitalisering av samisk språk i markasamiske områder i Sør-Troms og Nordre Nordland	15
Tiltak 36 Revitalisering av østsamisk språk og kultur	15
Tiltak 37 Revitalisering av pitesamisk språk og kultur	16
Bruke – øke det offentlige tilbud på samisk til brukere på alle samfunnsarenaer	16
Tiltak 38 Gjennomgang av samelovens språkregler	16
Tiltak 39 Tolkeutdanning og autorisasjon av tolker	16
Tiltak 40 Evaluering av videreutdanning	17
Tiltak 41 Forskriftsfesting av tilsynsordningen	17
Tiltak 42 Tolketjenester i helseforetakene	17
Tiltak 43 Tilsyn	17
Tiltak 44 Likeverdige tjenester i lule- og sørsamiske områder	17
Tiltak 45 Frasehåndbok til bruk i helse- og omsorgstjenesten	18
Tiltak 46 Informasjon på samisk i NAV	18
Tiltak 47 Brukerundersøkelser	18
Tiltak 48 Tilskudd til bibeloversettelse	18
Tiltak 49 Forsøk med samisk menighet i sørsamisk språkområde (2009–2012)	18
Tiltak 50 Oversettelse/tilpasning av tekster til gudstjenesten	19
Tiltak 51 Skatteetaten – utvidet tilbud på samisk	19
Tiltak 52 Rekruttering av samiskspråklig fengselspersonale	19
Tiltak 53 Kriminalomsorgssenter med kompetanse på samisk språk og kultur	19
Tiltak 54 Samisk språk i konfliktrådene	20
Tiltak 55 Økt samisk språk og kulturforståelse i politiet	20
Tiltak 56 Styrking av samisk språk i politiet	20
Tiltak 57 Innarbeide de samiske språkene i elektronisk programvare	20
Tiltak 58 Rekruttering av personer med samisk bakgrunn til Politihøgskolen	20
Tiltak 59 Økt utgivelse av regjeringens dokumenter på samisk	21
Tiltak 60 Forvaltningstermer	21
Tiltak 61 Prosjekt samiske lovtermer	21
Tiltak 62 Godkjenningsordning for samiske lovoversettelser	21
Tiltak 63 Krav til bruk av felles tegnsett for offentlige virksomheter	21
Tiltak 64 Samiske rettskrivingsverktøy – permanent drifts- og utviklings-organisasjon for Divvun	22
Tiltak 65 Kartlegging og utvikling av samiske ordbøker	22
Se – synliggjøring av samiske språk i det offentlige rom	23

Tiltak 66 Kartlegging av vegskilting på samisk	23
Tiltak 67 Samiskspråklige møteplasser for barn og ungdom	23
Tiltak 68 Styrking av samiske språk gjennom sosiale medier.	23
Tiltak 69 Informasjon på samisk til ungdom.....	23
Tiltak 70 Samiske aviser – økt bruk av lulesamisk og sørsamisk	24
Tiltak 71 Sørsamisk mediesenter	24
Tiltak 72 Innkjøpsordning for samisk litteratur	24
Tiltak 73 Litteraturstipend for samisk ungdom	24
Tiltak 74 Utvikling av samisk forskning og høyere utdanning.....	24
Tiltak 75 Bygge opp forskningskompetanse på sørsamisk og lulesamisk språk	25
Tiltak 76 Kartlegging av bruk av samiske språk.....	25
Tiltak 77 Nordisk samisk fag- og ressurscenter	25
Tiltak 78 Konferanse om samisk skoleforskning.....	26

Innledning

Handlingsplan for samiske språk

Regjeringens femårige handlingsplan for samiske språk ble lagt frem i 2009. Målet med handlingsplanen er å legge grunnlag for en sterkere innsats for de samiske språkene – nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk på ulike samfunnsområder. Innsatsen retter seg særlig mot opplæring, utdanning, offentlig tjeneste- og omsorgsyting og bruk og synliggjøring av samiske språk i offentlig sammenheng.

Handlingsplanen består av tre deler:

- Lære - styrke opplæringen i og på nord-, lule- og sørsamisk på alle nivåer.
- Bruke - øke det offentlige tilbud på samisk til brukere på alle samfunns-arenaer.
- Se - synliggjøre samiske språk i det offentlige rom.

Videre inneholder handlingsplanen et eget kapittel om behov for forskning og kunnskapsutvikling.

Første rapportering på gjennomføringen av tiltakene og revidering av handlingsplanen ble lagt frem i 2011 - *Handlingsplan for samiske språk – status 2010 og videre innsats 2011*.

Regjeringen og Sametinget legger med dette frem den andre rapporten om gjennomføring av tiltak i *Handlingsplan for samiske språk*. Nummereringen på tiltakene følger nummereringen på tiltakene i rapporten fra 2011 – *Handlingsplan for samiske språk – status 2010 og videre innsats 2011*. Mål, utfordringer og strategier som er omtalt i rapporten fra 2011, ligger i hovedsak fast og vil ikke gjentas i sin helhet her.

Handlingsplanens virkeperiode utløper våren 2014. Ved utløp av planperioden vil regjeringen, i samarbeid med Sametinget, utarbeide en sluttrapport om gjennomføringen av Handlingsplan for samiske språk. Sluttrapporten vil også kunne skissere satsingsområder for det videre arbeidet med de samiske språkene.

Dagens situasjon for de samiske språkene

De samiske språkene er ett av grunnelementene i samisk kultur. Gjennom språkene skapes identitet, kunnskap og kulturell og sosial tilhørighet.

Som en følge av statens fornorsknings- og assimileringspolitikk, som pågikk inntil slutten av 1960-tallet, har mange samer ikke hatt samisk som hjemmespråk. Mange voksne samer har heller ikke fått mulighet til å få samiskopplæring i skolen.

Siden ikrafttredelsen av opplæringsloven i 1998 har enhver samisk elev i grunnutdanningen i Norge krav på undervisning i samisk. Videre ga barnehageloven fra 2005 kommuner i samiske distrikt ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn bygger på samisk språk og kultur. I øvrige kommuner skal forholdene legges til rette for at samiske barn kan sikre og utvikle sitt språk og sin kultur.

For mange samiske barn er opplæring i samisk i barnehagen og skolen det første møtet med samisk språk. Gode opplærings- og utdanningsmuligheter gjennom barnehage, skole og høyere utdanning er avgjørende for å sikre at flere får kompetanse i språket. Møtesteder for bruk av samisk språk som f.eks. språkleire og språksamlinger bidrar til at samiske elever lærer å bruke språket i kontakt med jevnaldrende. Voksenopplæring i samisk er viktig for å gjøre voksne samer i stand til bruke samisk språk sammen med sine barn og i samfunnet for øvrig. Videre er gode og forutsig-bare utdanningsmuligheter på de samiske språkene avgjørende for å kunne møte samfunnets behov for kompetanse i språkene. Språkforskning er viktig for å bygge opp en kunnskapsbase for språkutviklingen.

De samiske språkene er alle klassifisert som truede eller utdødde språk på UNESCOs røde liste over truede språk. Nordsamisk er klassifisert som et truet språk, mens lule- og sørsamisk er klassifisert som alvorlig truede språk. Østsa-

misk/skoltesamisk og pitesamisk er klassifisert som utryddet i Norge. Et truet språk defineres som språk med nedgang i antallet barn som kan snakke språket, mens et alvorlig truet språk forstås som et språk som nesten bare voksne bruker.

For regjeringen er det viktig at de tre samiske språkene nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk skal bevares og utvikles som levende språk i Norge. Videre er det viktig å sikre kunnskap om østsamisk/skoltesamisk og pitesamisk språk.

For at de samiske språkene i Norge skal bevares og videreutvikles, må de få et sikkert fundament. Språket må kunne brukes på alle samfunnsarenaer. Institusjoner hvor de samiske språkene brukes må styrkes. Utvikling av terminologi er avgjørende for å kunne bruke de samiske språkene på flest mulig samfunnsarenaer. De samiske språkene må også være synlige i samfunnet.

Nordsamisk språk står i dag i en sterkere stilling enn lulesamisk og sørsamisk. Hovedgrunnen til dette er at det spesielt i kommunene Kautokeino og Karasjok, men også i andre kommuner i Finnmark, har vært en sammenhengende bruk av nordsamisk som kommunikasjonsspråk gjennom mange generasjoner. Samisk språk er dagligspråk for majoriteten av befolkningen i disse kommunene, og du møter samisk språk i mange sammenhenger i lokalsamfunnet.

En annen viktig grunn til at nordsamisk har fått en tryggere stilling er oppbygging av institusjoner i nordsamiske områder. Disse institusjonene har spilt en viktig rolle i utviklingen og bruken av nordsamisk. Institusjonsbyggingen har også gitt nordsamisk språk styrket status i samfunnet generelt.

NRK Sápmi og avisen Ávvir spiller en viktig rolle i språkutviklingen. Samisk høyskole og Universitetet i Tromsø tilbyr høyere utdanning i nordsamisk språk opptil mastergrad. Begge institusjonene bedriver også forskning, bl.a. om samisk språk.

Mange utfordringer står likevel foran oss når det gjelder sikring av nordsamisk språk som bruks- og samhandlingsspråk i fremtiden. Mens språkutviklingen i de nordsamiske områdene i forvaltningsområdet for samelovens språkregler har hatt en fremgang, gjelder dette i mindre grad områdene utenfor forvaltningsområdet. Også i forvaltningsområdet for samisk språk i Finnmark går bruken av nordsamisk som dagligspråk ned.

Samisk språkundersøkelse, foretatt av Nordlandsforskning i 2012, viser at det blant de eldre aldersgruppene er mange flere som forstår og snakker nordsamisk enn blant de yngre aldersgruppene. Man ser samtidig at det blant de yngre aldersgruppene er flere som kan lese og skrive nordsamisk enn blant eldre aldersgrupper. Dette viser at mens færre bruker språklig muntlig, er det flere som behersker det skriftlig.

Undersøkelsen viser også at en fjerdedel av de som kan snakke nordsamisk godt, i liten grad velger å bruke samisk med sine samtalepartnere, selv om disse kan samisk. Noen av grunnene som oppgis, er at man mangler ord på samisk, at de er usikre på om de kan samisk godt nok, eller at de tar hensyn til noen som ikke kan samisk.

I Samiske tall forteller 4 fra 2011 vises det til at tallet på elever i nordsamisk som andrespråk har gått drastisk ned siden 2006. Det kommer også frem i språkundersøkelsen fra 2012 at en tredjedel av elevene i grunnskolen som har rett til samiskopplæring, ikke får slik opplæring. Mangel på kvalifiserte lærere er en av de viktigste årsakene.

For lulesamisk og sørsamisk språk er situasjonen enda mer utfordrende. Både sørsamisk og lulesamisk språk er minoritetsspråk – også i samisk sammenheng. Lulesamisk og sørsamisk er derfor ekstra utsatte språk. Både den sørsamiske og den lulesamiske befolkningen er liten, og det finnes få språkbrukere.

Den lulesamiske befolkningen er stort sett konsentrert rundt et mindre område. Det lulesamiske senteret Árran har spilt en viktig rolle i arbeidet med vitalisering av lulesamisk språk,

bl.a. gjennom barnehagen tilknyttet senteret. Videre har opplæring i lulesamisk i skolen spilt en viktig rolle. I dag er det mulighet for å studere lulesamisk språk opp til bachelorgrad ved Universitetet i Nordland.

Den sørsamiske befolkningen bor svært spredt over et stort område. Språkvitaliseringen i dette store området møter derfor særlige utfordringer. For å sikre god samiskopplæring i det sørsamiske området har det, på grunn av avstandene, vært nødvendig å etablere flere sentra. I dag er Snåsa, Hattfjelldal, Røyrvik, Røros og Engerdal viktige sentra for sørsamisk språk.

De sørsamiske skolene på Snåsa og Hattfjelldal har spilt en sentral rolle i vitaliseringen av sørsamisk. Det samme har språkbadmodellen som ble gjennomført på Elgå skole i Engerdal. Samarbeidet mellom Brekken skole og Aajege sørsamisk språksenter er sentralt for revitaliseringssarbeidet i Rørosregionen. Mange sørsamiske elever har imidlertid samiskopplæring på hjemmeskolen gjennom fjernundervisning. Språksamlinger i sammenheng med fjernundervisningen, og sørsamisk språkleir i samarbeid med svenske utdanningsmyndigheter, er av stor betydning for at disse elevene skal kunne utvikle språket til samhandlingsspråk. Det er nå også etablert samisk språksenter på Snåsa og i Røyrvik.

Innlemmelsen i forvaltningsområdet for samisk språk av Tysfjord kommune i det lulesamiske språkområdet og Snåsa og Røyrvik kommune i det sørsamiske språkområdet, er viktige elementer i vitaliseringen av språkene. Innlemmelsen har ført til større aktivitet rundt samisk språk i disse kommunene. Kommunalt ansatte har fått tilbud om samisk språkkurs. Innlemmelsen har også ført til større synliggjøring av samisk språk, blant annet gjennom skilting på samisk.

Oppbyggingen av institusjoner i områdene er av stor betydning for å sikre et fundament for språkutviklingen og utviklingen av terminologi. Media er viktig for å stimulere befolkningen til å lære språket og utvide sitt ordforråd. Synliggjøring av språket i det offentlige rom, blant annet på ulike skilt, bekrefter språkets status og anvendelighet.

De siste årenes utvikling i de lulesamiske og de sørsamiske områdene har vist at det er mulig å snu språkutviklingen ved hjelp av målrettet innsats. Den samiske språkundersøkelsen fra 2012¹ viser at unge mennesker både i det sørsamiske og det lulesamiske området behersker språket bedre enn foreldregenerasjonen. Denne positive utviklingen må bygges videre på. Utviklingen viser at vi – gjennom langsiktig og planlagt innsats – kan bygge et sikkert språkfundament også i disse områdene.

---

¹ Ref.: Nordlandsforskning NF-rapport nr.7/2012 Samisk språkundersøkelse 2012

Status 2011– 2013 på Handlingsplan for samiske språk

Lære – styrke opplæringen i og på nord-, lule- og sørsamisk på alle nivå

Tiltak 1

Informasjon om etablering av barnehage-tilbud til samiske barn

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet/
fylkesmenn og Sametinget

Sametingets informasjonsfolder om barnehage-tilbud til samiske barn er distribuert til kommuner og barnehager. I tillegg er den gjort tilgjengelig på Sametingets og Utdanningsdirektoratets hjemmesider. Det tas sikte på å revidere folderen i 2013.

Tiltak 2

Kompetanseutvikling med fokus på språk

Ansvarlig:

a) Kunnskapsdepartementet/Sametinget

b) Kunnskapsdepartementet. Utgår etter 2012.

c) Utdanningsdirektoratet/ fylkesmennene/
Sametinget

d) Utdanningsdirektoratet/Sametinget

e) Sametinget

a) Kunnskapsdepartementet iverksatte rekrutteringskampanjen *Verdens fineste stilling ledig* i 2012. Kampanjen har som mål å rekruttere til barnehagelærerutdanningen, og er videreført i 2013. Sametinget og Samisk høgskole er invitert med og har deltatt på ulike utdanningsmesser.

b) I Kunnskapsdepartementets kompetansestrategi 2007–2010 ble det blant annet, gjennom Fylkesmannen i Troms, gitt tilskudd til Lavangen kommune til et språkutviklingsprosjekt. I tillegg har de fem nordligste fylkesmennene og Sametinget gitt tilskudd til regionale og lokale tiltak for å stimulere til samisk språkutvikling.

c) Fylkesmannen i Nordland har siden 2009 hatt en knutepunktfunksjon for lule- og sørsamisk språkutvikling. Fylkesmannen startet høsten 2009 en kursrekke for ansatte i samiske barnehager og barnehager med samiske barn. Kursrekken som hadde hovedfokus på sørsamisk, ble avholdt i samarbeid med Fylkesmannen i Nord-Trøndelag og Høgskolen i Nord-Trøndelag. Det er også arrangert større konferanser. Fra kursrekke to ble også Fylkesmannen i Sør-Trøndelag samarbeidspart. Siden 2009 er det gjennomført fire kursrekker og elleve samlinger. Fylkesmannen i Nordland får også for 2013 tildelt midler fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet til kurstilbudet.

Fylkesmennene i Finnmark, Troms, Nordland, Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag har fått i oppdrag fra Utdanningsdirektoratet å følge opp tiltak i Handlingsplan for samiske språk.

d) Folderen *Barnehage tilbud for samiske barn* er oversatt til alle tre samiske språk. Folderen er beregnet på foreldre og ligger tilgjengelig på Utdanningsdirektoratets og Sametingets nettsider.

e) Sametinget planlegger å ha et nettverksmøte for barnehageansatte i sørsamiske områder. I tillegg skal det gjennomføres et nettverksmøte for barnehageansatte der tema er fokus på språk og språkbudmodeller.

Tiltak 3 **Språkmotiveringsseminar**

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet og Sametinget

Sametinget planlegger et språkmotiveringsseminar sammen med Fylkesmannen i Finnmark og Troms og Sámi lohkan-guovddáš (Senter for samisk i opplæringen).

Tiltak 4 **Utvikling av pedagogisk materiell**

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet og fylkesmennene

- a) Temaheftet om språkmiljø og språkstimulering ble oversatt til nordsamisk i 2011 og til sørsamisk i 2012. Målet var også å få oversatt heftet til lulesamisk i 2012, men det har ikke lyktes å få tak i oversetter. Utdanningsdirektoratet skal følge opp tiltaket i 2013. Nord- og sørsamiske versjoner av temaheftene er distribuert til aktuelle barnehager og kommuner og ligger tilgjengelig på Utdanningsdirektoratets og Sametingets nettsider.
- b) Det ble utarbeidet en veileder om samisk innhold i barnehagen. Sametinget og Kunnskapsdepartementet samarbeidet om tiltaket. Utdanningsdirektoratet vurderer behov for nyopprett og/eller revidering, i samarbeid med Sametinget.
- c) Ny formålsbestemmelse for barnehagen medførte at rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver måtte revideres noe. Oppdatert rammeplan forelå sommeren 2011. Det ble samtidig igangsatt et oversettelsesarbeid til nordsamisk. Arbeidet ble svært forsinket, og det er nå bestemt at oppdraget må settes ut på nytt. I Meld. St. 24 (2012 – 2013) *Framtidens barnehage* foreslår regjeringen å nedsette en rammeplangruppe som får i oppdrag å komme med forslag til revidert rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver. Sametinget og Kunnskaps-

departementet har tidligere blitt enige om at oversettelse av rammeplan til sør- og lulesamisk utsettes til ny revidert rammeplan skal utarbeides.

- d) Veilederen om overgang barnehage til skole (Fra eldst til yngst) er oversatt til nord- og sørsamisk. Målet var også å få oversatt veilederen til lulesamisk i 2012, men det har ikke lyktes å få tak i oversetter. Utdanningsdirektoratet skal følge opp tiltaket i 2013. Nord- og sørsamiske versjoner av temaheftene er distribuert til aktuelle barnehager og kommuner og ligger tilgjengelig på Utdanningsdirektoratets og Sametingets nettsider.
- e) Fylkesmennene, Sametinget og Utdanningsdirektoratet bidrar gjennom konferanser, samlinger og nettsider med informasjon og erfaringsspredning om gode språkutviklingstiltak.
- f) Sametinget har i 2012 gitt tilskudd på ca. 1,8 mill. kroner til læremiddelutvikling. Tilskuddet er gitt til elleve prosjekter i barnehager. Mange av prosjektene er utvikling av "samiske snakkepakker". I 2013 har Sametinget en egen tilskuddsordning for utvikling av samiske leker og pedagogisk materiell til barnehager. Midler til læremiddelutvikling for barnehager er videreført i 2013-budsjettet.

Tiltak 5 **Senter for samisk i opplæringen**

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Samisk høgskole opprettet i mai 2007 Sámi loh-kanguovddáš – Senter for samisk i opplæringen. Senteret arbeider for å fremme grunnleggende ferdigheter i lesing, skriving og muntlig fremstilling på de samiske språkene, og har som mål å delta og initiere til forskning.

Senteret er lokalisert til Samisk høgskole i Kautokeino. Fra våren 2013 har senteret opprettet en egen avdeling med ansvar for sørsamisk i Engerdal kommune.

Kunnskapsdepartementet har lagt sin finansiering av Senter for samisk i opplæringen som fast bevilgning innenfor Samisk høgskoles ordinære budsjetttramme. Fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet bevilges midlene til senteret over en 50-post til Samisk høgskole.

Tiltak 6 **Kartlegging av elevenes vurdering av samiskopplæringen**

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet

Nordlandsforskning har på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet foretatt en kartlegging av i hvilken grad elevene får innfridd sine rettigheter til opplæring i samisk – *Rett til samiskopplæring – ideal eller realitet*. Kartleggingen har også fokus på hvordan elevene selv vurderer opplæringen. Målet med kartleggingen er å få bedre bakgrunnskunnskap om opplæringen. Rapporten viser at elevene i hovedsak ser samiskopplæringen som interessant og viktig. Rapporten påpeker samtidig vansker med å innfri elevenes rett til å få den samiskopplæringen de har krav på. Utarbeiding av strategisk plan for tilrettelegging av samisk fjernundervisning er en viktig del av oppfølgingen av rapporten. Bedre kvalitet på fjernundervisningen vil gi større likhet i tilbudene om opplæring i de tre samiske språkene.

Tiltak 7 **Veiledninger til læreplaner**

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet i samarbeid med Sametinget

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet veiledninger til læreplaner for gjennomgående fag i Kunnskapsløftet (LK06) og Kunnskapsløftet – Samisk (LKOG-S). Veiledninger til samisk som førstespråk og samisk som andrespråk foreligger på alle de tre samiske språkene. Veiledningene viser eksempler på hvordan læreplanene kan tolkes og settes ut i praksis, og er ment som støtte og inspirasjon i det lokale arbeidet med læreplanene. I sammenheng med justering av læreplaner for gjennomgående fag vil enkelte av veiledningene blir revidert i 2013.

Tiltak 8 **Informasjon om videre utdannings- og jobbmuligheter rettet mot ungdom**

Ansvarlig: Sametinget

Sametinget har på sin hjemmeside lagt ut informasjon fra Statens Lånekasse om at de som tar 60 studiepoeng samisk som en del av sin lærerutdanning, får nedskrevet studielånet sitt med inntil kr 50 000, se tiltak 25. Det er i regi av SAK 7 – Samisk lærerutdanningsregion, opprettet en egen nettside www.samiskutdanning.no med link til høgskoler, Universitet og Sametinget.

Tiltak 9 **Utarbeide statistikk for samiskopplæring i den videregående skolen**

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet

Sametinget og Utdanningsdirektoratet har drøftet hvordan man kan utarbeide og presentere en best mulig oversikt over antall elever som får opplæring i samisk i videregående opplæring, og som også tar hensyn til personvernet. Utdanningsdirektoratet skal publisere egne tabeller med statistikk over antall elever i videregående opplæring som får opplæring i samisk.

Elevtallene kan brytes ned på for eksempel samiske språk, fylke, skole, kjønn og trinn. På grunn av små elevtall er det i praksis vanskelig å bryte ned elevtallene på skole og i noen tilfeller også fylke for samiske språk.

Utdanningsdirektoratet leverer årlig statistikk om grunnopplæring, inkludert videregående opplæring, til *Samiske tall forteller*. Utdanningsdirektoratet tar sikte på å publisere årlig statistikk over samisk i videregående opplæring på sine nettsider.

Tiltak 10 **Oversette og tilpasse kartleggingsprøve i lesing til samisk**

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet

Kartleggingsprøvene i lesing for 1., 2. og 3. trinn er oversatt og omarbeidet til samisk av

Senter for samisk i opplæringen, Samisk høgskole. Disse kartleggingsprøvene er obligatoriske for alle elever med samisk som førstespråk. Kartleggingsprøven i lesing for Vg I er oversatt til alle tre samiske språk. Denne prøven er obligatorisk for alle elever på Vg I.

Tiltak 11

Tilsyn med kommunenes og fylkeskommunenes gjennomføring av retten til undervisning i samisk

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet

Kunnskapsdepartementet har siden 2009 bedt Utdanningsdirektoratet om å føre tilsyn med hvordan kommunene og fylkeskommunene følger opp samiske elevers rettigheter etter opplæringsloven. Tilsynet med samiske elevers rettigheter ble i 2011 gjennomført av Fylkesmennene i Nordland, Troms og Finnmark. I embetsoppdraget for 2011 ble det stilt krav til at det skulle gjennomføres minimum ni tilsyn med samiske elevers rettigheter i regionen.

Utdanningsdirektoratet ble bedt om at tilsynet skulle videreføres i 2012. Det var da Fylkesmannen i Oslo og Akershus som videreførte tilsynet med samiske elevers rettigheter. Fylkesmennene hadde frist til å rapportere tilsynsresultatene til Utdanningsdirektoratet innen 28. februar 2013. Tidligere tilsyn viser at avvikene i stor grad blir knyttet til manglende forsvarlig system for de pliktene kommunene har til å gi samiske elever opplæring i eller på samisk. Det er også rapportert at manglende tilgang til læremidler er en utfordring for opplæring i eller på samisk. I tillegg viser resultatet at det kan være tilfeller der elever med rett til opplæring i og på samisk ikke får korrekt timetall i alle fag, etter fag- og timefordelingen i Kunnskapsløftet. Det ser ut til å være variasjoner i praksis mellom skoleeierne knyttet til timetall for samiskopplæringen.

Den særskilte tilsynssatsingen med dette temaet er ikke videreført som et prioritert område for 2013. Enkelte embeter har likevel valgt å føre tilsyn med samiske elevers rettigheter også i 2013.

Tiltak 12

Justering av fag- og timefordeling

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet, Sametinget, Utdanningsdirektoratet

En arbeidsgruppe med representanter for Sametinget, Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet har levert rapport om fag- og timefordeling for elever som har opplæring i eller på samisk. Utdanningsdirektoratet har gjennomført en todelt høring om nye modeller for fag- og timefordeling og sendt sine anbefalinger til Kunnskapsdepartementet. Sametingsrådet behandlet saken i februar 2013. Våren 2013 har Kunnskapsdepartementet gjennomført konsultasjon med Sametinget for å få fastsatt ny fag- og timefordeling fra skoleåret 2013/2014.

Tiltak 13

Nettverk for fjernundervisning

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/fylkesmennene/høgskoler

Fylkesmannen i Finnmark arrangerer hvert år nettverkssamlinger for lærere som gir fjernundervisning innad i eget fylke. Fylkesmannen samarbeider med høyskoler og aktuelle samarbeidspartnere innenfor fagfeltet. Lærergruppen består av lærere fra grunnskole og videregående skoler fra Troms og Finnmark.

Tiltak 14

Samarbeid med Sverige om samiskundervisning

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Rapporten "Forslag til tiltak for å øke samarbeidet mellom Norge og Sverige for å styrke samiskopplæringen - med særlig vekt på sør- og lulesamisk" ble overlevert Utbildningsdepartementet og Kunnskapsdepartementet i januar 2012. I rapporten kommer det frem at landene mener det er viktig å fortsette samarbeidet, og at nordsamisk bør inkluderes sammen med sør- og lulesamisk. Det skal arbeides videre i ulike nordiske kanaler for å få Finland med i samarbeidet. Rapporten slår fast at det bør arrangeres årlige/halvårlige møter for å holde hverandre orientert om arbeidet i de respektive land. På

møtet i Stockholm i juni 2013 deltok også representanter fra Finland. Alle tre landene har uttrykt stor interesse for videre samarbeid.

Tiltak 15

Prosjektsamarbeid om samisk-undervisning over grensene

Ansvarlig: Tana Kommune

Utsjok skole på finsk side og Sirma skole på norsk side samarbeider om opplæring i samisk og kulturkunnskap. Skolene har en del felles undervisning. De samme læremidlene brukes på begge sider av grensen. Prosjektet driver også veiledning av lærere. Utsjok og Tana kommune samarbeider også om samiskopplæringen i barnehagen. Prosjektet arrangerer bl.a. kurs for barnehage- og skoleansatte i kommunene og utvikler læremidler i samisk språk og naturfag.

Prosjektet er finansiert av Lapplands förbund, Nordkalottrådet, INTERREG IVA, Davvin Sapmi, Utsjok kommune, Sametinget i Norge, Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet, Tana kommune og Tana samiske språksenter. Prosjektet ble evaluert i 2011 og avsluttes i oktober 2013. Evalueringen viser at skole- og barnehagesamarbeidet er viktig både for foreldre, lærere og elever. Samarbeidet er positivt for barn og unges bruk av samisk språk, og fører til at språkkunnskapene styrkes. Evalueringen anbefaler at skole- og barnehagesamarbeidet styrkes.

Tiltak 16

Samiske læremidler - produksjon, distribusjon og oversettelse

Ansvarlig: Sametinget

Tilgang til samiske læringsressurser er en forutsetning for god språkutvikling og for å sikre et godt opplæringstilbud for samiske elever. Det er et stort behov for samiske læringsressurser, og i den senere tid har også behovet for digitale læringsressurser meldt seg. Samiske barn og unge ligger langt etter etnisk norske barn og unge når det gjelder tilgangen på digitale læringsressurser på morsmålet og andre læringsressurser på morsmålet - med de konsekvenser dette medfø-

rer. Kunnskapsdepartementet overfører årlige avsetninger til Sametinget til utvikling av læringsressurser.

Sametinget har ansvar for samisk læringsressursutvikling, de årlige prioriteringene fremkommer i Sametingets budsjett.

Tiltak 17

Informasjonstiltak om rett og plikt til samiskopplæring

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/fylkesmenn/Sametinget

Informasjon om samisk opplæring ligger i dag på ulike steder på udir.no. I løpet av første halvår 2013 skal informasjon om samisk opplæring samles på nettsiden. På denne måten blir det lettere for skolen og skoleeiere å finne fram relevant stoff om samisk opplæring.

Sametinget har informasjon på egen nettside om samiske barns rettigheter til opplæring i og på samisk. Sametinget informerer også fortløpende om rettighetene og hvordan man skal gå fram for å få oppfylt rettighetene ved henvendelser fra foreldre og andre. I Sametingets arbeid med kommuneplaner gjør Sametinget kommuner oppmerksom på den plikten kommunene har til å informere om samiske barns rettigheter i barnehage og skole. Sametinget oppfordrer kommuner til å inkludere informasjon om rettighetene til samiske barn i sitt ordinære informasjonsarbeid om kommunalt barnehage- og skoletilbud.

Tiltak 18

Femårig voksenopplæringsprogram i samisk

Ansvarlig: Sametinget

Det femårige kvalifiserings- og rekrutteringsprogrammet i samisk språk for høyere utdanning, er inne i sitt siste år. Sametinget har i budsjettet for 2013 satt av 800 000 kroner til programmet. Kvalifiserings- og rekrutteringsprogrammet i samisk språk for høyere utdanning har, i samarbeid med samiske språk- og kultursentre, lyktes meget godt i å gi et fleksibelt opp-

læringstilbud i samisk språk. Rapporten for 2012 viste at over hundre personer har begynt på samiskopplæring, og mange av dem har gått videre i for eksempel semesteremne i nordsamisk.

Tiltak 19

Samisk voksenopplæringsprosjekt

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Lavangen kommune har i samarbeid med Universitetet i Nordland sett på Ulpan-metoden og vurdert dens relevans for samisk opplæring. Metoden er vurdert ut fra resultatoppnåelse, faglige krav til samisklærere som ønsker å benytte metoden, og mulighet for tilpassing til samiske forhold. Spesielt for lule- og sørsamisk kan denne metoden være svært nyttig for økning i antall språkbrukere. Universitetet i Nordland har foretatt en faglig vurdering av metoden og konkludert med at den vil kunne være svært nyttig for effektiv samiskopplæring. Lavangen kommune tar i bruk metoden i barnehagen, og Fylkesmannen i Nordland vil tilby sør- og lulesamiske lærere kurs i metoden for å sikre enda bedre resultater i samiskopplæringen.

Tiltak 20

Sørsamisk språkopplæring for voksne

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Dette tiltaket har vært implementert i tiltak 19, da man først hadde fokus på kun samiskopplæring for voksne. Etter hvert har man sett på resultater fra blant annet Wales og Skottland at Ulpan-metoden kan være like effektiv for yngre målgrupper. De som nå tilbys kompetanseheving, vil derfor kunne bruke kompetansen til samiskkurs både for voksne og ungdom.

Tiltak 21

Alfabetiseringsprogram for voksne i Troms

Ansvarlig: Troms fylkeskommune

Prosjektet ble tildelt midler fra Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet i 2009 og 2010. På grunn av manglende finansiering fra

andre instanser er ikke prosjektet gjennomført. Midlene er derfor trukket tilbake.

Tiltak 22

Samisk lærerutdanning

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Samisk høgskole tilbyr samisk grunnskolelærerutdanning for trinn 1.–7. og trinn 5.–10. ut fra egen nasjonal rammeplan. Rammeplanen er fastsatt av Kunnskapsdepartementet og gir de overordnede nasjonale bestemmelser om lengde og hovedkomponenter i utdanningene. Det er for tiden kun Samisk høgskole som tilbyr slik utdanning. En egen rammeplan for samisk barnehagelærerutdanning er også utviklet. Denne er til behandling og vil fastsettes så raskt som mulig.

Universitetet i Nordland tilbyr studier i lulesamisk opp til bachelorgrad. Studiene i lulesamisk henvender seg bl.a. til lærerstudenter.

Høgskolen i Nord-Trøndelag tilbyr studier i sørsamisk 1, 2 og 3. Studiene henvender seg bl.a. til lærere som ønsker undervisningskompetanse i sørsamisk.

Kunnskapsdepartementet etablerte i juni 2010 en særskilt lærerutdanningsregion for samisk lærerutdanning. Regionen består av Samisk høgskole, Høgskolen i Finnmark, Universitetet i Tromsø, Universitetet i Nordland og Høgskolen i Nord-Trøndelag. Regionen arbeider med ulike spørsmål rundt samisk lærerutdanning.

Tiltak 23

Rekrutteringstiltak til samisk lærerutdanning og lærerutdanning med samisk i fagkretsen

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet har siden 2011 utarbeidet årlige tiltaksplaner for rekruttering til samisk lærerutdanning. Tiltaksplanene er hjemlet i nasjonal rekrutteringsstrategi for Samisk høyere utdanning. Strategien er aktiv i perioden 2011–2014. Samisk lærerutdanningsregion, med Høgskolen i Nord-Trøndelag i spissen, leder

implementering av rekrutteringsstrategien. Det rapporteres om positiv utvikling. Kunnskapsdepartementet følger arbeidet tett.

Tiltak 24 **Kartlegging av behov for samiskpråklige lærere**

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

I oppdragsbrevet i 2009 ble Utdanningsdirektoratet bedt om å gjennomføre en kartlegging av rekrutteringsgrunnlaget og behovet for samiskpråklige lærere, bl.a. fordelt på de tre samiske språkene. Utdanningsdirektoratet har rapportert at en slik kartlegging vil bli uforsvarlig tidkrevende og kostbar. I rapporten *Kunnskapsløftet 2006. Samisk — Mot en likeverdig skole?* er det gjort et stort arbeid med å kartlegge lærerkompetanse. I sin årsrapport for 2012 sier direktoratet at indikasjonene på mangel på lærere med samisk kompetanse er så mange at direktoratet mener det ikke er behov for ytterligere kartlegging. Kunnskapsdepartementet slutter seg til direktoratets vurdering.

Tiltak 25 **Ettergivelse av deler av studielån**

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Fra og med 2010 ble det innført en ordning for ettergivelse av studielånet med inntil 50 000 kroner for studenter som fullfører 60 studiepoeng eller mer i samisk språk, som del av følgende utdanninger:

- Samisk allmennlærerutdanning (Samisk høyskole)
- Samisk førskolelærerutdanning (Samisk høyskole)
- 60 studiepoeng samisk språk (alle samiske språk) som del av allmennlærerutdanning

Ordningen omfatter også låntakere som tar følgende utdanninger:

- 60 studiepoeng samisk språk (alle samiske språk) dersom låntaker tidligere har fullført praktisk-pedagogisk utdanning (PPU).

- Praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) dersom låntakeren tidligere har avlagt 60 studiepoeng i samisk språk (alle samiske språk).
- 60 studiepoeng samisk språk (alle samiske språk) dersom låntaker tidligere har fullført førskolelærerutdanning.
- Fullført førskolelærerutdanning dersom låntakeren tidligere har avlagt 60 studiepoeng samisk språk (alle samiske språk).

Forskrift om tilbakebetaling finnes på Lånekassens nettsider www.lanekassen.no.

Tiltak 26 **Sørsamiske barnehagetiltak**

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Tiltaket har som mål å styrke barnehageansattes språklige og kulturelle kompetanse i samisk i lule- og sørsamiske områder. Tiltaket har pågått siden 2009 med tre årlige samlinger både i lulesamisk og sørsamisk område. Både Sametinget, Fylkesmannen i Nordland, Universitetet i Nordland og Høgskolen i Nord-Trøndelag og samiske fagpersoner har bidratt i prosjektet. Det har vært stor oppslutning om prosjektet både fra sørsamisk og fra lulesamisk område.

Tiltak 27 **Lulesamiske barnehagetiltak**

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Se rapportering på tiltak 26 over.

Tiltak 28 **Samiske språktiltak i barnehagen**

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Det finnes kun én lulesamisk barnehage i Nordland, og én barnehage som har en lulesamisk avdeling. I tillegg har fylket stor mangel på barnehageansatte som behersker lulesamisk. Árran og Jentoftsletta barnehager har samarbeidet om utvikling av lulesamiske læremidler og oversetting av sanger til lulesamisk. Barnehagene og enkeltansatte har vært på besøk og ofte hatt kontakt med hverandre. De har samarbeidet om å oversette, produsere og bruke materiale som har

vært til stor nytte for personale som ikke behersker lulesamisk. De ansatte har også deltatt og samarbeidet om dette på samlinger som har vært i regi av tiltak 26 og 27 beskrevet ovenfor.

Tiltak 29 **Sørsamisk språkleir**

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Fylkesmannen i Nordland har fra 2008 til 2011 avholdt to årlige sørsamiske språkleire i samarbeid med Sameskolestyrelsen i Sverige, til sammen åtte språkleire. Det har vært stor deltakelse på disse leirene, og erfaringen har vist at språkleirene er et viktig bidrag for at elevene får utviklet samisk som bruks- og samhandlings-språk. Finansieringen har vært gjennom Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet og Interreg. Interregfinansieringen ble avsluttet i 2011. Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet har uttrykt at de ønsker at språkleirene skal fortsette. Fylkesmannen i Nordland har kontakt med svenske utdanningsmyndigheter om videreføring av språkleirene.

Tiltak 30 **Lulesamisk språkleir**

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Lulesamisk språkleir ble avholdt i 2012 i Jokkmokk. Språkleiren var et samarbeid mellom Drag skole og sameskolene i Gällivarre og Jokkmokk. Fra norsk side deltok cirka ti elever. Det skal avholdes lulesamisk språkleir på norsk side i 2013. Tiltaket skal utvides til å gjelde flere lulesamiske elever på norsk side. Tiltaket er viktig for å styrke det grenseoverskridende lulesamiske samarbeidet. Det vurderes også andre samarbeidsformer mellom lulesamer på norsk og svensk side.

Tiltak 31 **Karriereveidning til samiske elever og kandidater**

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Universitetet i Nordland har satset betydelig på å rekruttere studenter til bachelorutdanningen i lulesamisk. Det ble avholdt motivasjonstiltak for potensielle studenter i februar og juni 2012. I

tillegg ble det gjennomført en aviskampanje med samme formål. Det er også satt i gang tiltak for å rekruttere svenske studenter til studiet. I alt 21 elever har startet på bachelorutdanningen, flere av disse er fra svensk side. Tiltaket har styrket statusen til lulesamisk språk og gitt mye positiv omtale av lulesamisk i mediene.

Det jobbes nå videre med å rekruttere enda flere lulesamer til høyere utdanning. Universitetet i Nordland har også tilsatt en lulesamisk kandidat for å jobbe konkret med rekruttering av studenter til lulesamiske språkstudier.

Tiltak 32 **Kurs i fjernundervisningspedagogikk**

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Mange sørsamiske lærere har ikke formell lærerutdanning, og få lærere har formalkompetanse i fjernundervisningsdidaktikk. Fylkesmannen i Nordland har derfor sett behov for å tilby kurs i fjernundervisningsdidaktikk for samisklærere i grunnskolen og videregående opplæring. Kursingen er gjennomført i regi av Norsk nettskole. Det har vært avholdt to samlinger og et seminar med deltakelse av cirka 20 sørsamiske lærere. Tilbakemeldingen fra lærerne er at tiltaket har styrket lærernes evne til å drive kvalitativt god opplæring via fjernundervisning.

Tiltak 33 **Utviklingsprosjekt i Nord-Trøndelag fylkeskommune**

Ansvarlig: Nord-Trøndelag fylkeskommune

Nord-Trøndelag fylkeskommune har utarbeidet en regional handlingsplan for sørsamisk språk og kultur 2013 – 2017. Planens hovedmål er bl.a. å ivareta og styrke Nord-Trøndelag fylkeskommunes regionale ansvar ved å utvikle modeller for samordning av opplæring i samisk språk i det 13-årige skoleløpet og høyere utdanning. Planen inneholder en tiltaksdel 1 for tiltak i egen virksomhet og en tiltaksdel 2 for regionale samordningstiltak for samisk språkopplæring i hele utdanningsløpet.

Tiltak 34

Rådgivning på videregående skoler i sørsamiske områder

Ansvarlig: Sametinget og aktuelle fylkeskommuner

Nord-Trøndelag fylkeskommune har i sin regionale handlingsplan for sørsamisk språk og kultur 2013 – 2017 uttrykt at de, i rollen som regional aktør, vil være initiativtaker og samarbeidspart opp mot andre ansvarsaktører. Et av tiltakene i handlingsplanen er regional rådgivningstjeneste for sørsamisk opplæring. Rådgivningstjenesten er blant annet ment å skulle omfatte overgangsfaser og brudd i språkopplæringsprosessen, utvikling og strukturering av samarbeidet med sørsamiske språksentra, og rekruttering til høyere utdanning.

Det er igangsatt et samarbeid mellom Nord- og Sør-Trøndelag fylkeskommuner og Sametinget for å få etablert en regional rådgivningstjeneste for sørsamisk opplæring.

Tiltak 35

Revitalisering av samisk språk i markasamiske områder i Sør-Troms og Nordre Nordland

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Fylkesmannen i Nordland

Várdobáiki – samisk senter har fått ansvar for å sette i gang et pilotprosjekt for vitalisering av samisk språk i markasamiske områder. Várdobáiki arbeider med å få etablert et samarbeid med språkressurser på svensk side. De ønsker å knytte kontakter med samisktalende som kan brukes som ressurser på språkbad, leirskoler, tiltak i samisk barnehage og andre arrangementer med fokus på språk. Det har allerede vært foretatt rekognosering på svensk side, og det er avholdt samlinger for å bygge nettverk over grensen.

Tiltak 36

Revitalisering av østsamisk språk og kultur

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Skoltesamisk kultur over grenser er et samarbeidsprosjekt mellom tre land, Finland, Norge og Russland. Prosjektperioden startet 1. april 2010, og prosjektrapport ble fremlagt 20. desember 2012. Prosjektets hovedpartner var Sameområdets utdanningscenter i Inari, Finland. I Norge var samarbeidspartneren Østsamisk museum i Neiden, som også var ansvarlig for den russiske delen av prosjektet. Hele prosjektet er finansiert av INTERREG IV A Nord-Sápmi programmet, en del av det Europeiske Regionalutviklingsfondet. I tillegg har Barentssekretariatet og Fornyings-, administrasjons- og kirke departement gitt finansiering til Østsamisk museums prosjektkontor.

Prosjektets hovedmål var å bidra til styrking og utvikling av østsamisk/skoltesamisk kultur, språk og identitet i et grenseoverskridende perspektiv i Finland, Norge og Russland. Et viktig mål med prosjektet var å styrke samarbeidet mellom aktører på ulike nivåer i disse landene samt å skape et grenseoverskridende nettverk og forutsetninger for overføring av kulturtradisjoner mellom generasjonene.

Det var over 350 deltakere fra Norge og Russland i prosjektets aktiviteter rettet direkte mot det østsamiske/skoltesamiske samfunnet. Informasjon om østsamer/skoltesamer, kulturarven og det pågående prosjektet ble formidlet regionalt, nasjonalt og internasjonalt i åpne arrangementer.

Styrking og revitalisering av det østsamiske/skoltesamiske språket stod sentralt i prosjektet. Målet var å starte språkopplæring på nybegynnernivå samt å øke kunnskapen og interessen for språket i Norge og Russland. Det var sju deltakere på det første østsamiske/skoltesamiske språkkurset som noensinne er arrangert i Norge.

Østsamisk/skoltesamisk undervisningsmaterieell er nå tilgjengelig på norsk og russisk samt digitalt. Det digitale materiellet og lydmaterieell er universelt utformet slik at det kan brukes i undervisning i alle tre land. Østsamisk museum planlegger videreføring av språkarbeidet med språkkurs i Norge og Russland i 2013 i samarbeid med Samisk kunnskapscenter i Lovozero.

Tiltak 37 **Revitalisering av pitesamisk språk og kultur**

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Árran – lulesamisk senter gjennomførte våren 2010 et forprosjekt om stedsnavn i pitesamisk område. Hovedprosjektet startet opp i januar 2011.

Prosjektet har som mål å:

Bruke stedsnavn som innfallsvinkel for å:

- Bidra til synliggjøring av, og til å spre kunnskap om, samisk kultur, språk og historie.
- Stimulere til økt interesse for samisk kultur, språk og historie.
- Legge til rette for å styrke samisk tilhørighet og identitet.

Bruke – øke det offentlige tilbud på samisk til brukere på alle samfunnsarener

Tiltak 38 **Gjennomgang av samelovens språkregler** *Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet*

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har foretatt en gjennomgang av samelovens språkregler, i lys av nasjonale og internasjonale forpliktelser for samiske språk. Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har oversendt en rapport fra gjennomgangen til Sametinget, som utgangspunkt for drøftinger og konsultasjoner om problemstillinger knyttet til språkreglene.

Nå følgende målgrupper gjennom ulike formidlingstiltak:

- Samiske miljøer i og utenfor det pitesamiske området.
- Innbyggere i de aktuelle kommunene som mangler kunnskaper om det samiske i sitt nærmiljø.
- Forskere, museumsansatte og lokalhistorikere med interesse for språk- og kulturhistorien i det pitesamiske området.

Første hoveddel av stedsnavnprosjektet, dokumentasjonen av stedsnavn, er avsluttet og rapport foreligger. Andre delen av hovedprosjektet, formidlingen av stedsnavn, skal ferdigstilles i løpet av 2013.

Første del av prosjektet er finansiert av Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Sametinget. Nordland fylkeskommune og Sametinget har gitt tilskudd til formidlingsdelen av prosjektet.

Tiltak 39 **Tolkeutdanning og autorisasjon av tolker** *Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Kunnskapsdepartementet*

Samisk høgskole har, i samarbeid med Universitetet i Nordland, Høgskolen i Nord-Trøndelag og Høgskolen i Oslo, gjennomgått dagens tolkeutdanningstilbud og kommet med forslag om hvordan tolkeutdanningen til samiske språk kan styrkes.

Høgskolen i Oslo har tilbud om tolkeutdanning. Skolen tilbyr nettbasert tolkeutdanning på flere språk – ”tolking i offentlig sektor”. Samisk språk prioriteres årlig, men igangsetting av studiene er avhengig av antall studenter.

I Meld. St. 6 (2012-1013) *En helhetlig integreringspolitikk. Mangfold og fellesskap* har regje-

ringen varslet en gjennomgang av hvordan tolketjenesten bør organiseres. Det vil være naturlig at også tolking til og fra samisk språk omfattes av dette arbeidet.

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet har nedsatt et offentlig utvalg som skal gå gjennom dagens tjenester og foreslå løsninger for å heve kvaliteten på tolketjenesten, herunder tolketjeneste på de samiske språkene. Kompetanse på samiske språk er representert i utvalget.

Tiltak 40

Evaluering av videreutdanning

Ansvarlig: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Videreutdanningen "Barnevern i et minoritetsperspektiv" er evaluert og ble fra høsten 2012 igjen tilbudt ved høgskolene i Finnmark, Lillehammer, Oslo og Telemark.

Tiltak 41

Forskriftsfesting av tilsynsordningen

Ansvarlig: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Barnevernet skal ta hensyn til samiske barns språklige og kulturelle tilhørighet ved omsorgsovertakelse og plassering. Det er vedtatt endringer i forskrift om tilsyn med barn i barneverninstitusjoner for omsorg og behandling og forskrift om fosterhjem. Formålet med endringene er å tydeliggjøre at det skal føres tilsyn med at samiske barns rett til å ivareta språk og kultur følges opp i fosterhjem og barneverninstitusjoner. Endringene trådte i kraft 1. mai 2012.

Tiltak 42

Tolketjenester i helseforetakene

Ansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet
I oppdragsdokumentet til de regionale helseforetakene er det stilt krav om at det skal etableres tolketjenester til pasienter som har behov for dette. Videre er det stilt krav om at det skal iverksettes tiltak for å styrke ansattes språk og kulturkompetanse knyttet til samisk befolkning.

Helse Nord RHF fikk i 2010 i oppdrag å finansiere og gjennomføre et 2-årig tolkeprosjekt for å bedre tolketjenesten til den samiske befolkningen. Det er rapportert på prosjektet i årlig melding til Helse- og omsorgsdepartementet.

Avslutningskonferansen for prosjektet ble holdt i Sametinget 23. april 2013. Ferdig rapport ble presentert på konferansen. Følgende visjon ble presentert:

Planen og håpet fremover er å få satt i verk videobasert samisk tolketjeneste i fire trinn:

1. Tilgjengelig samisk tolk i Helse Finnmark på dagtid.
2. Døgnkontinuerlig tilbud i foretaket.
3. Innføre samisk tolking som en betalt tjeneste på landsbasis, også med sørsamisk og lulesamisk. Først med aktiv vakt kl. 07-22 og tilkallingsvakt resten av døgnet.
4. Døgnkontinuerlig tjeneste for hele landet, på alle tre samiske språk.

Tiltak 43

Tilsyn

Ansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet vil i samarbeid med Statens helsetilsyn vurdere hvordan tilsynet ivaretar den samiske befolkningens rett til helsehjelp, samt hvordan retten til nødvendig helsehjelp etterlevs. Departementet har tatt opp to problemstillinger: Tilsyn med tjenestetilbud til demente og tilsyn med medikamenthåndtering for eldre. Tilsynet vil være en del av oppfølgingen av eldre pakken. Saken er drøftet med Sametinget.

Statens helsetilsyn arbeider med en veileder til bruk for fylkesmennene i arbeidet med å foreta tilsyn. Denne skal kunne benyttes overfor primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Veilederen vil bli ferdigstilt før sommeren 2013.

Tiltak 44

Likeverdige tjenester i lule- og sørsamiske områder

Ansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet

Helse- og omsorgsdepartementet vil i samarbeid med Sametinget utrede nærmere hvordan likeverdighet i helsetjenesten kan bli ivaretatt i de lulesamiske og sørsamiske områdene. Saken er drøftet med Sametinget. Departementet og Sametinget vil følge opp saken videre.

Tiltak 45

Frasehåndbok til bruk i helse- og omsorgstjenesten

Ansvarlig: Helse- og omsorgsdepartementet/Helsedirektoratet

På bakgrunn av prosjektmidler fra Sametinget er det utviklet en frasehåndbok til bruk ved sykehjemmet i Porsanger. Håndboken er ment å lette kommunikasjonen mellom pleiere og samiske pasienter/pårørende ved institusjoner og i kommunehelsetjenesten. Håndboken er lagt ut på helsedir.no.

Det er trykket opp nytt opplag av håndboken. Andre kommuner har kopiert ideen og laget tilsvarende håndbok, bl.a. på lulesamisk.

Tiltak 46

Informasjon på samisk i NAV

Ansvarlig: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Arbeids- og velferdsdirektoratet oversetter informasjon til nordsamisk. Direktoratet har opprettet et eget samiskspråklig meny punkt på forsiden av nav.no. Fra den samiske hovedsiden lenkes all samiskspråklig informasjon.

Direktoratet opplyser at de har startet arbeidet med å fornye porteføljen av informasjonsplakater til bruk på NAV-kontorene. Samiskspråklig matriell med utgangspunkt i samisk kultur vil inngå i den nye porteføljen.

NAV har oversatt en rekke brosjyrer, skjemaer mv. til nordsamisk. NAV har videre etablert en veiledningstjeneste på nordsamisk på kontakt-sentertelefonen.

Tiltak 47

Brukerundersøkelser

Ansvarlig: Arbeids- og velferdsdirektoratet

Våren 2012 ble det gjennomført en brukerundersøkelse på samisk språk i Finnmark. Undersøkelsen var en del av den lokale brukerundersøkelsen som ble gjennomført ved alle NAV-kontor i fylket.

Undersøkelsen, som var utarbeidet av Arbeids- og velferdsdirektoratet, inneholdt en samisk del. Brukerne ble bedt om å ta stilling til en del påstander som omhandlet det samiskspråklige tilbudet i arbeids- og velferdsforvaltningen. Spørsmålene ble stilt i kommunene lokalisert i det samiske forvaltningsområdet. 26 prosent av de 315 respondentene oppga at de ønsker å bruke samisk i sitt møte med arbeids- og velferdsforvaltningen. 34 prosent oppga at de kan henvende seg og få svar på samisk når de ringer til NAV. 55 prosent oppga at de kan avtale et møte med en veileder/ saksbehandler som snakker samisk. 48 prosent oppga at de kan henvende seg og få svar på samisk når de møter opp i ekspedisjonen på NAV-kontoret.

Tiltak 48

Tilskudd til bibeloversettelse

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet/Det norske bibelselskap

Det er gjennom lang tid gitt tilskudd til Det norske Bibelselskap til oversettelse og revisjon av bibelske tekster på nord-, sør- og lulesamisk. Arbeidet er konsentrert rundt ny nordsamisk oversettelse av Det gamle testamentet. Prosjektet utføres i samarbeid med Bibelselskapene i Finland og Sverige. Målet er at oversettelsene skal kunne brukes over landegrensene. Det pågår i tillegg et mindre sørsamisk prosjekt med oversettelse av utvalgte bibeltekster. Departementet har fra 2012 overført forvaltningen av tilskuddet til Kirkerådet.

Tiltak 49

Forsøk med samisk menighet i sørsamisk språkområde (2009–2012)

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet/ Nidaros bispedømme

Forsøket med samisk menighet i sørsamisk språkområde har som formål å fremme sørsamisk kirkeliv og revitalisere sørsamisk språk i kirken. Menigheten hadde ved utgangen av 2011 registrert 322 medlemmer. Forsøket ble evaluert våren 2012 av Nidaros bispedømmeråd i samarbeid med Saemien åålmegenrarie/Samisk menighetsråd i sørsamisk område. I evalueringen er det foreslått at ordningen gjøres permanent. Forsøket er foreløpig forlenget til 1. januar 2014.

Tiltak 50 **Øversettelse/tilpasning av tekster til gudstjenesten**

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet

Arbeidet med samiske øversettelser og tilpasning av tekster til gudstjenesten er lagt til Kirkerådet/Samisk kirkeråd. Nordsamisk liturgibok ble utgitt i mai 2011. Liturgier på lulesamisk er gjort tilgjengelig på nett. Det foreligger forsøksliturgier på sørsamisk (høymesseliturgi, dåp, vigsel og gravferd). Målsettingen er at disse godkjennes i 2014 med utgivelse i 2014/2015. Liturgiarbeidet tilpasses liturgiene vedtatt i gudstjenestereformen i Den norske kirke.

Salmer på nord-, sør- og lulesamisk vil være en del av ny, norsk salmebok for Den norske kirke når denne utgis.

Tiltak 51 **Skatteetaten – utvidet tilbud på samisk**

Ansvarlig: Skatteetaten

De mest benyttede skjemaer og blanketter er øversatt til nordsamisk og leveres til de skattyterne som ber om det. Skjema og informasjon på samisk blir også gjort tilgjengelig på skatteetatens nettsider. I juni 2010 ble det innført ny søkefunksjonalitet på skatteetatens nettsider som gjør det enklere å finne fram til samiskspråklige dokumenter. Skatteetaten vil arbeide videre med å tilrettelegge skjema og informasjon på samisk, og gjøre dette lett tilgjengelig på

etatens nettside. Etaten startet i 2010 et arbeid med å vurdere om mer av innholdet på nettsidene skal gjøres tilgjengelig på flere språk. Ytterligere øversettelser til samisk vil bli vurdert i denne sammenheng.

Skattytere kan velge samisk ved henvendelse til Skatteopplysningen, og vil da bli vist til en samiskspråklig saksbehandler.

Etaten har etablert rutiner for øversettelse av dokumenter til samisk og ajourhold av disse. Både skjema som generelt er mye benyttet (som for eksempel navnevalg, flytting, skattekort), og skjema som anses relevante for den samiske befolkningen (for eksempel skjema knyttet til primærnæringene, reindrift mv.), er øversatt. Skjemaene ajourføres årlig.

Skjema på samisk kan ikke sendes inn elektronisk. Årsaken til dette er den manglende støtten for samisk tegnsett i Oppgaveregisteret. De som mottar selvangivelsen på papir på samisk, vil også motta dokumenter i PDF-format på samisk i Altinn. Det er et mål at det på sikt blir mulig å levere selvangivelsen elektronisk også på samisk.

Tiltak 52 **Rekruttering av samiskspråklig fengselspersonale**

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Vadsø fengsel har én samisktalende ansatt. Vedkommende er i gang med et desentralisert samisk språkkurs (skriftspråk) gjennom Universitetet i Tromsø. Tromsø fengsel har to samisktalende ansatte.

Ved opptak til etatsutdanning ved Kriminalomsorgens utdanningscenter høsten 2012 var det 19 samisktalende søkere. Fem av disse ble innkalt til intervju, og tre ble tatt opp som aspiranter.

Tiltak 53 **Kriminalomsorgssenter med kompetanse på samisk språk og kultur**

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Som ledd i oppfølgingen av tiltakene som er skissert i St. meld. nr. 37 (2007–2008) *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*, nedsatte Justis- og beredskapsdepartementet en arbeidsgruppe som skulle kartlegge behovet for ressurser og spesielle tiltak utover tilrettelegging for bruk av samisk språk. Arbeidsgruppen skulle også vurdere om det innenfor kriminalomsorgens organisasjonsstruktur burde etableres et eget kompetansesenter med særlig kompetanse på samisk språk og kultur. Arbeidsgruppen leverte sin rapport den 31. desember 2011, og det ble avholdt en hørings- og samarbeidskonferanse i mai 2012.

Kriminalomsorgen har, i likhet med andre statlige myndigheter, konsultasjonsplikt overfor Sametinget i saker som vil kunne påvirke samiske interesser direkte. Konsultasjonsplikten vil bli beskrevet i en rammeavtale mellom departementet og Sametinget. En slik rammeavtale, som skal forankres i departementet, er under utarbeidelse. Det foreligger også utkast til en handlingsplan om soningsforhold for samiske innsatte, der en rekke tiltak på området er beskrevet. Oppfølgingen av tiltakene i planen er i gang.

Tiltak 54

Samisk språk i konfliktrådene

Ansvarlig: Sekretariatet for konfliktrådene

Arbeidet med oppfølging av tiltakene er av forskjellige årsaker foreløpig ikke fullført. Sekretariatet for konfliktrådene kommer til å gjenoppta arbeidet med det første.

Tiltak 55

Økt samisk språk og kulturforståelse i politiet

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Det er nylig vedtatt retningslinjer for ansettelser i politiet i samiske områder. De viktigste presiseringene i de nye retningslinjene er at det skal foretas en behovsvurdering før det utlyses stillinger, og at samisk språkkompetanse kan vektlegges i utlysningsteksten når arbeidsoppgavene tilsier det. Dersom det fremkommer av utlys-

ningsteksten at det kreves kunnskap om samisk språk og kultur, skal dette vektlegges ved tilsetninger, noe som betyr at søkere uten denne kompetansen ikke er aktuelle kandidater til stillingen.

Politidirektoratet etablerte i 2011 en referansegruppe for tilsatte i politiet med samisk språk og kulturbakgrunn. Gruppen har jevnlig møter for å diskutere utfordringer knyttet til samisk språk i politiet, og for å gi innspill til Politidirektoratets oppfølging av blant annet regjeringens handlingsplan for samiske språk. Referansegruppen behandler også temaer hvor det er behov for utvikling av nye tiltak, som f.eks. kurs for tjenestemenn ved operasjonssentralene, språkopplæring, deltakelse på internasjonale møter o.l.

Tiltak 56

Styrking av samisk språk i politiet

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Se tiltak 55 over.

Tiltak 57

Innarbeide de samiske språkene i elektronisk programvare

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Politidirektoratet har startet arbeidet med å inkludere samisk språk i politiets elektroniske saksbehandlingsverktøy. I første omgang lages det ledetekst på samisk i politiets faste skjemaer, mens det på lengre sikt tas sikte på å innarbeide samisk språk som "valgt språk" i de nye IKT-systemene som er under utvikling i politiet.

Tiltak 58

Rekruttering av personer med samisk bakgrunn til Politihøgskolen

Ansvarlig: Justis- og beredskapsdepartementet

Politihøgskolen har gjennom sin kommunikasjons- og rekrutteringsstrategi fokus på rekruttering av personer med minoritetsbakgrunn, herunder personer med samisk bakgrunn.

Tiltak 59

Økt utgivelse av regjeringens dokumenter på samisk

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Som et ledd i å oppfylle regjeringens mål om å øke mengden nyheter på samiske språk på regjeringen.no ble det opprettet en formidlingstjeneste av oversettelser til samisk ved Departementenes servicesenter i 2010. Som en følge av dette er antall nyhets saker på de samiske språkene mer enn fordoblet fra 2011 til 2012. I 2012 var det totalt 399 oversettelser til de samiske språkene, av disse var cirka 290 til nordsamisk og de øvrige jevnt fordelt mellom sør- og lulesamisk.

Tiltak 60

Forvaltningstermer

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Giellatekno ved Universitetet i Tromsø har fått støtte fra Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet til å utvikle ordlister med forvaltningstermer på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Når det gjelder lulesamisk og sørsamisk, er det mindre tilgang på termer og tekster enn på nordsamisk. Disse ordbøkene blir derfor mindre omfattende. Arbeidet med ordlistene må gå over tid etter hvert som oversettingen av tekster på de samiske språkene øker.

Tiltak 61

Prosjekt samiske lovtermer

Ansvarlig: Tana kommune

Tana kommune er ansvarlig for prosjektet "Samisk lovspråk". Formålet er å utvikle juridisk

terminologi på nordsamisk. Prosjektet prioriterer termer som Indre Finnmark tingrett trenger i sitt daglige arbeid. Prosjektet har utarbeidet en egen liste med juridiske fraser, og arbeider systematisk med straffeprosessloven. I overkant av 700 termer er godkjent av Sametingets språksty-

re. Prosjektet er finansiert av Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, Sametinget og Tana kommune. Prosjektet ble avsluttet med et seminar i 2013.

Tiltak 62

Godkjenningsordning for samiske lovoversettelser

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Hvert enkelt departement har ansvar for å oversette aktuelle lover og forskrifter til de samiske språkene på sine ansvarsområder. Sameloven § 3-2 har også regler om når kunngjøringer og skjema skal foreligge på både samisk og norsk. Ansvar for å oppdatere oversettelser ved nye endringer ligger hos det enkelte organet.

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har vurdert om det bør innføres en godkjenningsordning for samiske lovoversettelser. En forutsetning er at det foreligger godkjente lovtermer. Sámi Giellagáldu, tidligere Samisk språknemnd, har ansvar for godkjenning av terminologi. Dersom en instans skal få som oppgave å godkjenne lovoversettelser, må instansen ha kompetanse i samisk lovspråk og juridisk kompetanse.

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har kontaktet Domstolsadministrasjonen, Indre Finnmark tingrett og Juridisk fakultet ved Universitetet i Tromsø om en eventuell godkjenningsordning. Departementet har ikke lyktes i å finne noen som kan påta seg denne oppgaven. Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Sametinget vil vurdere alternative løsninger for å kvalitetssikre oversettelser av offentlige dokumenter, lover og regelverk.

Tiltak 63

Krav til bruk av felles tegnsett for offentlige virksomheter

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet har siden 1. juli 2011, gjennom forskrift om obligatoriske IT-standarder i offentlig for-

valtning, stilt krav til alle offentlige virksomheter om full støtte for tegnsettstandarden UTF-8 i interne systemer ved større omlegginger eller nyetablering. Tegnsettstandarden UTF-8 dekker behovene for samiske skrifttegn. Utskiftning av IT-systemer tar tid. Derfor er det også innført et krav om at offentlige virksomheter ved utveksling av informasjon skal implementere begrenset støtte for ISO 8859-1 supplert med seks nordsamiske tegn i store og små representasjoner. For staten har dette vært et krav siden 1. januar 2012, mens det for kommunal sektor har vært et krav siden 1. januar 2013.

For å bidra til raskere og mer koordinert implementering av UTF-8 har Difi opprettet et prosjekt for å bistå offentlige virksomheter. I 2012 ble det gjennomført et forprosjekt med kartlegging, identifikasjon av potensielle tiltak og evaluering av ulike prosjekttilnærminger. Det er gjennomført ulike pilotprosjekter, og det er utarbeidet et første utkast til veileder basert på pilotarbeidet. Hovedprosjektet ble påbegynt mot slutten av 2012 og skal fullføres i løpet av året.

Tiltak 64 **Samiske rettskrivingsverktøy – permanent drifts- og utviklingsorganisasjon for Divvun**

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Kunnskapsdepartementet, Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet og Sametinget har siden 2004 finansiert Divvun-prosjektet. Divvun har utviklet språkverktøy i form av

elektronisk stavekontroll, korrekturprogram og pedagogisk programvare. Divvun er fra 2011 tilknyttet Senter for samisk språkteknologi – Giellatekno – ved Universitetet i Tromsø. Drift og utviklingsorganisasjonen Divvun er fra 2011 oppført som en egen post på statsbudsjettet over Fornyings-, administrasjons- og kirke departementets budsjett.

Tiltak 65 **Kartlegging og utvikling av samiske ord-bøker**

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet/Sametinget

Samisk språknemnd har hatt ansvaret for språknormering innen samisk språk. Normeringer skjer vanligvis når nye ord kommer til språket, og avgjør hvordan ordet skal skrives og bøyes. Normeringer skjer i dag gjennom de ulike samiske språkseksjonene som er sør-, lule-, nord-, enare- og skoltesamiske seksjoner. Fra 1. januar 2013 har prosjektet Sámi Giellagáldu overtatt dette ansvaret.

Giella.org har publisert ordlister på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk som er godkjent i Samisk språkråd, Sametingets språkstyre eller Samisk språknemnd.

Giellatekno.uit.no publiserer termlister på nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Giellatekno har også web-ordbøker på disse språkene, i tillegg til andre samiske språk og kvensk.

Se – synliggjøring av samiske språk i det offentlige rom

Tiltak 66

Kartlegging av vegskilting på samisk

Ansvarlig: Samferdselsdepartementet

Region nord opprettet i 2011 et eget register for nye trafikkskilt på samisk og kvensk. Her skal alle nye skilt føres inn med vedtak og referanse til Statens vegvesens arkivsystem Sveis. Skilt settes først og fremst opp etter anmodning fra den enkelte kommune. På denne måten får sakene først en vurdering og behandling i kommunene før de kommer til Statens vegvesen. Skilt blir så satt opp fortløpende i henhold til budsjettmidler.

Vegdirektoratet har vært i kontakt med Region nord angående status for 2012. Det ble også i fjor satt opp en god del nye skilt på både samisk og kvensk, og flere saker er for tiden på høring.

Tiltak 67

Samiskspråklige møteplasser for barn og ungdom

Ansvarlig: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet i samarbeid med berørte departementer

Noereh! er en partipolitisk uavhengig organisasjon for samisk ungdom. Sametinget ga reise støtte til Noereh!, slik at de kunne samle deltakere fra hele Norges land til sitt landsmøte i Snåsa i 2012. Landsmøtet hadde samisk språk som tema, hvor de aktivt jobbet med språktrening. Sametinget har gitt støtte til Noereh! for å gjennomføre prosjektet Sopstesth - Snakk. Prosjektets formål var å motivere og oppmuntre ungdom til å snakke samisk. Prosjektet ble gjennomført i 2011-2012.

Sametinget arrangerte i mai 2013 en ungdomskonferanse med temaet "hverdagsrasisme". Her fikk ungdom lære om konsekvenser av hverdagsrasisme og metoder for å håndtere dette. Det var omlag 50 samiske ungdommer fra Norge, Sverige og Finland som deltok på konferansen.

Tiltak 68

Styrking av samiske språk gjennom sosiale medier.

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

NourajTV er et internettbasert TV drevet av lulesamiske ungdommer for lulesamisk ungdom på lulesamisk.

Formålet med NuorajTV er å skape en arena der lulesamisk blir hørt på en uformell og annerledes måte blant ungdom. Redaksjonen produserer aktuelle videoer for lulesamisk ungdom, og tilbyr utlån av utstyr til ungdommer som ønsker å lage egne filmer som publiseres på hjemmesiden til NuorajTV (www.nuorajtv.no) ved hjelp av redaksjonen. Tilbudet er aktualitets- og magasinbasert. Målet er at lulesamisk ungdom skal lage fortellinger for hverandre, og motiveres til aktiv bruk av språket sitt.

NuorajTV er finansiert av Sametinget og Fylkesmannen i Nordland.

Tiltak 69

Informasjon på samisk til ungdom

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke- og kulturdepartementet i dialog med Sametinget og Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

Fornyings-, administrasjons og kirke- og kulturdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Sametinget arrangerte i desember 2010 et miniseminar hvor man diskuterte løsninger for opprettelse av et felles samisk nettsted for samisk ungdom. De samiske ungdomsorganisasjonene var invitert til miniseminalet. De samiske ungdomsorganisasjonene ble i forkant av seminaret bedt om å forberede innlegg hvor de fortalte om sine ønsker og behov ved et slikt nettsted. Oppfølgingen etter miniseminalet har blitt forsinket. Se forøvrig rapportering på tiltak 67.

Tiltak 70

Samiske aviser – økt bruk av lulesamisk og sørsamisk

Ansvarlig: Kulturdepartementet

Mulighetene for større språklig differensiering i tilskuddsordningen for samiske aviser ble utredet av Medietilsynet, og en rapport ble sendt på høring 25. august 2009. I rapporten gikk tilsynet imot språklig differensiert beregning av støtte eller andre språkkrav. Tilsynet foreslo imidlertid at de språkpolitiske begrunnede elementene i støtteordningen (i praksis tilskuddet til produksjon av avissider på lule- eller sørsamisk i norske lokalaviser) skulle tas ut av pressestøtten og overføres til Sametinget. Forslaget fikk bred støtte i høringen. I brev til departementet 27. oktober 2010 meldte Sametinget at de, bl.a. på bakgrunn av drøftinger med de samiske avisene, likevel ikke ønsket endringer i regelverket, jf. også Sametingets årsmelding for 2010 kap. 4.15 Medietilbud. Departementet har etter dette lagt til grunn at det ikke er grunnlag for å gå videre med dette konkrete tiltaket.

Kulturdepartementet viser likevel til at det innenfor tilskuddsordningen for samiske aviser er innført et særlig tilskudd til produksjon av avissider på lule- og sørsamisk. Ordningen er begrunnet nettopp i et ønske om å styrke medietilbudet på disse språkene. I 2011 mottok Lokalavisa NordSalten (lulesamisk) og Snåsningen (sørsamisk) henholdsvis 546 000 og 374 400 kroner i tilskudd etter denne ordningen.

Tiltak 71

Sørsamisk mediesenter

Ansvarlig: Sametinget

En kartlegging ble gjennomført i 2010, med formål å utarbeide en strategi for å opprette et sørsamisk medietilbud. Etter kartleggingen har arbeidet stoppet opp, men dette vil bli fulgt opp i 2013.

Tiltak 72

Innkjøpsordning for samisk litteratur

Ansvarlig: Sametinget

Sametinget har i samisk kunstneravtale for 2013 (en avtale mellom Sametinget og Samisk kunstnerråd) avsatt 300 000 kroner til innkjøpsordning for samisk skjønnlitteratur, samisk musikk og joik. Tilsvarende beløp er også avsatt i 2011 og 2012, slik at man samlet har 900 000 kroner til formålet. Ordningen har vært forsinket, men innkjøpsprosessen er nå i gang, og utvelgelsen av bøker og distribusjons-oversikt, er nå utført. Første distribusjon av innkjøpt musikk og litteratur er gjennomført i juni 2013. Prosjektet holder fram i samarbeid med Samisk kunstnerråd for årene 2012 og 2013.

Tiltak 73

Litteraturstipend for samisk ungdom

Ansvarlig: Sametinget

Sametinget er i dialog med Samisk kunstnerråd/Samisk forfatterforening med tanke på å gjennomføre et litteraturstipendprosjekt for samisk ungdom. Prosjektet er tenkt gjennomført som skrivekurs der deltakerne skal gjennomføre et opplærings- og stimuleringsprogram parallelt med den praktiske skrivingen. Sametinget tar sikte på å gjennomføre prosjektet i 2014.

Tiltak 74

Utvikling av samisk forskning og høyere utdanning

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Utvalget for samisk forskning og høyere utdanning (Butenschøn-utvalget) ble nedsatt i 2010 av Kunnskapsdepartementet i samråd med Sametinget. Utvalget overleverte sin utredning "Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning" til kunnskapsministeren 20. juni 2012.

Utvalget har samlet seg om følgende mål:

- Å sikre best mulig vilkår for samisk forskning og høyere utdanning som en
- uavhengig kunnskapsproduserende og kunnskapsformidlende virksomhet.
- Å sikre og fremme forskning og høyere utdanning spesielt på områder av stor

- betydning for utviklingen av det samiske samfunnet.
- Å drøfte en organisering av samisk forskning og høyere utdanning både innenfor det samiske samfunnet, og i forhold til det øvrige nasjonale og nordiske utdanningssystemet.

Utredningen inneholder en rekke tiltak som i hovedsak er inndelt i følgende grupperinger: Språkrøkt og revitalisering av samisk språk, forskningsspråk, forskning, høyere utdanning og rollefordeling, samarbeid og koordinering.

Utredningen har vært på høring, og arbeidet med oppfølging har startet. Kunnskapsdepartementet og Sametinget har innledet en dialog om oppfølgingen av utredningen.

Tiltak 75

Bygge opp forskningskompetanse på sør-samisk og lulesamisk språk

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet

Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet økte i 2009 midlene til Forskningsrådets program for samisk forskning II med 1,179 mill. kroner øremerket forskningsinnsats for lulesamisk og sørsamisk språk. Midlene til lulesamisk og sørsamisk ble i 2010 økt til om lag 1,6 mill. kroner. Midlene til forskningsrådet er i årene etter blitt videreført.

Tiltak 76

Kartlegging av bruk av samiske språk

Ansvarlig: Fornyings-, administrasjons- og kirke departementet, Kunnskapsdepartementet og Sametinget

Nordlandsforskning foretok våren 2012 en undersøkelse om bruk av de samiske språkene – nordsamisk, lulesamisk og sørsamisk. Målet med undersøkelsen var å se på ferdigheter i samisk språk, bruken av språket på ulike arenaer, og med ulike personer. Undersøkelsen er basert på et utvalg av personer som er registrert i samemantallet. Rapporten fra undersøkelsen ble lagt frem i juni 2012.

http://nordlandsforskning.no/files/Rapporter_2012/Rapport_07_12.pdf

Tiltak 77

Nordisk samisk fag- og ressurscenter

Ansvarlig: Sametinget

Styret for Samisk parlamentarisk råd (SPR-S) vedtok i 2012 å sette i gang et SáFá2-prosjekt for etablering av Nordisk samisk fag- og ressurscenter. SáFá2-prosjektet ble igangsatt 1. januar 2013. Senteret fikk navnet Sámi giellagáldu. Senteret får i første omgang ikke en fysisk lokalisering, men de ansatte vil utføre sin virksomhet i tilknytning til administrasjonen til sine respektive sameting. Sekretariatet i Sámi giellagáldu består av administrasjonsstillinger og språkfaglige stillinger for nordsamisk, enaresamisk, sørsamisk, lulesamisk og østsamisk.

Sámi giellagáldus hovedansvarsområder er samisk språksamarbeid, språkfaglig arbeid og å tilby språktjenester til språkbrukere i Finland, Sverige og Norge. Senteret har sammen med sametingene ansvar for å styrke og utvikle det nordiske språksamarbeidet, styrke og utvikle samisk ved å ivareta hver språkgruppes behov, utfordringer og ressurser, og berike språket og sikre dets framtid. Sámi giellagáldu skal følge opp spørsmål fra alle språkområdene, og koordinere disse i samarbeid med sametingene og andre språkinstitusjoner. Senterets arbeidsoppgaver er bl.a. språkrøkt, språkutvikling, terminologiarbeid, språknormering, navnetjeneste, arbeid med stedsnavn og informasjon om samiske språkfaglige saker. Dette arbeidet er viktig for at samisk språk skal bli et fullverdig bruksspråk i hverdagen. Sámi giellagáldus arbeidsoppgaver og ansvarsområder er dynamiske. Dette betyr at det er mulig å utvikle og tilpasse senterets virksomhet etter det samiske språkets språkfaglige stilling og behov til enhver tid.

Sametinget i Norge har fått bevilget regionale utviklingsmidler til prosjektet fra Troms fylkeskommune og Nordland fylkeskommune, i tillegg til den statlige Interregstøtten. Sametinget har også avsatt midler i eget budsjett til prosjektet.

tet. Det er Sametinget i Finland som leder etableringsprosjektet for samisk fag- og ressurscenter. Under prosjektperioden jobbes det for å sikre fast finansiering, slik at senteret kan bli en fast ordning. Prosjektet varer til slutten av juni 2014.

Tiltak 78

Konferanse om samisk skoleforskning

Ansvarlig: Fylkesmannen i Nordland

Sametinget har tidligere spilt inn til Kunnskapsdepartementet og Forskningsrådet at det er behov for mer forskning på samisk barnehage og skole, og at kunnskapen bør gjøres mer tilgjengelig. Universitetet i Nordland avholdt en konferanse om temaet der sentrale forskere på området presenterte sin forskning. Konferansen hadde stor oppslutning.